

כ"ד בתשרי תשע"ז, 26.10.2016

גיליון מס' 531

פרשת בראשית

ראשיתה של הבנה חדשה

מאת נחמיה רפל, קבוצת יבנה

את ספרו "ראשית" פותח מאיר שָׁלוֹ במילים הבאות:

ספר בראשית, כמו ששמו מעיד עליו, מתאר את הדברים בראשיתם. למרות שהתנ"ך מתאר כך רק את בריאת העולם, נמצא בו גם את האהבה הראשונה, את המוות הראשון, את הצחוק הראשון, את החלום הראשון, וגם את מי שנבחרו להתנסות בפעמים הראשונות: ללדת את הילד הראשון, לשנוא את השנאה הראשונה, לרמות את הרמייה הראשונה, להיות המוסיקאי, המלך, הנפח, המרגל הראשון.

על סמך ניתוח ספרותי ובלשני, מראה לנו שָׁלוֹ לאורך ספרו עובדות מעניינות: הנשיקה הראשונה בתנ"ך אינה נשיקה של אהבה; האהבה הראשונה בתנ"ך אינה אהבת בחור ובחורה; השנאה הראשונה בתנ"ך היא שנאת גבר לאשתו; הצחוק הראשון בתנ"ך הוא גם הצחוק האחרון שבו.

אך לא בזווית ראייה מפתיעה זו ברצוני להרחיב, אלא להדגיש את מה שמשמע מהרשימה הארוכה הזו של מעשי בראשית: לכל אחד ואחד מאתנו ישנה 'הפעם הראשונה' במגוון רחב מאד של פעולות. לאחר המעשה הראשוני של בריאת העולם ומקבילתה לידת האדם ("האדם הוא עולם קטן, העולם הוא אדם גדול, ומה שיש בזה יש בזה", אבות דרבי נתן, פרק ל"א), נכוננו לכל אחד מאתנו עוד הרבה מעשי בראשית: יש להניח שאת הבכי והצחוק הראשונים איננו זוכרים, אבל את האהבה הראשונה, את היום הראשון בכיתה א', את לבישת המדים הירוקים ביום החייל, את הנהיגה הראשונה לבד ברכב ואת לידת הילד הראשון – את כל אלה אנחנו זוכרים. אך להבדיל מבריאת העולם ע"י ריבונו של עולם מתוך הָאֵין המוחלט, אל המעשה הראשון בכל תחום אנחנו כבני אדם מגיעים מתוך נסיבות חיינו.

* * * * *

לא רק בתנ"ך הפרקים הראשונים הם 'פרקי בראשית', אלא גם במילים הראשונות שבכל ספר ישנה בראשיתיות. אך לעומת התנ"ך, שאינו מגלה לנו את מניעיו של רבש"ע בבריאת העולם, על המניע של סופר בן תמותה אנחנו יכולים לעמוד. עיון במפרשי המקרא מגלה לנו שכל אחד ממפרשי התורה הגיע לכתובת פירושו מתוך נסיבות חייו, ולא רק מתוך "והגית בו יומם ולילה" בבית המדרש. הפירוש הייחודי של כל אחד ואחד נבנה מתוך המציאות הפרטית והציבורית, והדברים באים לידי ביטוי ב"בראשית" של כל פירוש, דהיינו ב"הקדמה" ובמשפטים הפותחים את הפירוש: כבר בבית הספר ירדנו למשמעות הרחבה

של פירוש רש"י לפסוק הראשון – "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם..."; התפעמנו מלשונו המְכַבֶּדֶת של הרמב"ן בשעת מחלוקת עם קודמיו – " ... ועם רבי אברהם בן עזרא תהיה לנו תוכחת מְגֵלָה ואהבה מְסִתְרָה"; ניסינו להעפיל לנקודת המבט של הנצי"ב מוולוז'ין – "זה הספר, הנקרא ספר בראשית, נקרא בפי הנביאים ספר הישר...". ברשותכם, בתחילת מחזור חדש של קריאת התורה, אני מבקש להוסיף על הדוגמאות האלה את דברי "אור החיים" בהקדמתו לבראשית, ולהסיק מהן לעולמנו:

... נרדף דלקוני בתפיסה במסירה ועלילה ונגידה, ביד שר צר אכזרי ... ואני בתוך עמקי ים הצרות, תפיסות על עסקי ממון ועל עסקי נפשות ... ולרגל מלאכתי הלכתי ולא יכולתי לתת חלק מהימים למלאכה זו בקביעות, אלא ד' או ה' שעות בכל שבוע ... ובמעט זמן לרגעים בחנתי בב' ג' גרגרים בכל פרשה וקיצצתי ושמתי באמתחתי, והמו עלי סערות ימי המונעים, ולא שבו הרודפים.

רבי חיים בן עטר, "אור החיים הקדוש", מעיד על עצמו שהרדיפות ואילוצי הפרנסה גרמו לכך שהתקשה בקביעת זמן ללימוד, ולא כתב פירוש על הסדר אלא שלאחר שנות נדודים ממקום אחד למשנהו הגיע למקום מבטחים, ושם קיבץ לספר אחד את אותם "שניים-שלושה גרגרים" מכל פרשה ופרשה שהניח באמתחתו לאורך השנים. אין ספק שבפירושו נמצא עדות למהלך חייו.

אני קורא את דברי "אור החיים הקדוש", ואת דברי רבותינו קדמוניו, ויוצא מאותגר: מציאות חיינו – חיי תורה ועבודה בקיבוץ דתי ובמדינת ישראל עצמאית וריבונית – היא מציאות שונה לחלוטין, חדשה ביסודה. להערכתך, כאשר נקרא השבת וַיִּקַּח ה' אֶת-לֵקִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ נבין את הצירוף "גן עדן" ו"עבודה" אחרת מההבנה לה זכו דורות רבים. אמנם נקבל באהבה את דברי מדרש רבה "לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ – אלו הקרבנות... ", או את דברי הספרי "לְעִבְדָּהּ זה תלמוד, וּלְשִׁמְרָהּ אלו מצוות", אך לנו ולילדינו נפרש: חיי תורה ועבודה בארץ ישראל הם חיים בגן עדן!

נחמיה רפל, בן וחבר קבוצת יבנה, כיום מרכז את הוועדה לעליית הנוער הדתי ומנהל את ארכיון הקיבוץ הדתי. בעבר, ניהל את בית הספר העל-יסודי בקבוצת יבנה, וכיהן כמזכ"ל תנועת הקיבוץ הדתי.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום unsubscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il